

ΛΟΓΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ Α΄.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περὶ Κρίσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τί εἶναι Κρίσις, καὶ περὶ τῶν σημείων αὐτῆς.

PKZ΄.

Ὄταν ὁ νοῦς παραβάλλων δύο ἐννοίας ἢ ιδέας εὐρίσκη ὅτι ἢ μία εἶναι μετὰ τὴν ἄλλην ἠνωμένη, ἢ εἶναι ἀποχωρισμένοι ἀπ’ ἀλλήλων, τότε λέγεται ὅτι κρίνει· καὶ εἶναι λοιπὸν ἢ κρίσις τρόπου τινα νεῦσις τῆς ψυχῆς ἢ ἀνάγκησις, ἰσοδυναμοῦσα μετὰ τὰ μόρια ΝΑΙ ἢ ΟΛΙ.

PKH΄, Κίς πᾶσαν κρίσιν ἐμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν τὴν Θεσίαν καὶ Ἀντίθεσιν καὶ Σύνθεσιν, καθὼς τὴν ἴδαμεν καὶ εἰς πᾶσαν ιδέαν (NZ΄). διότι ἐδῶ πρῶτον θέτει ὁ νοῦς ἐμπροσθεν τοῦ δύο ιδέας, οἷον Ἡλιος καὶ λαμπρὸς, ἔπειτα τὴν ἀντιπαραβάλλει πρὸς ἀλλήλας διὰ νὰ ἴδῃ τὴν συμφωνίαν ἢ διαφωνίαν τῶν· καὶ τελευταῖον ἀποφαίνεται τὸ σύμφωνον ἢ διάφωμόν τῶν, λέγων. Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς,

ἢ ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς· τὸ πρῶτον εἶναι θεσις· τὸ δεῦτερον, ἀντίθεσις· τὸ τρίτον, συνήσεις εἰς τὴν κρίσιν.

ΡΗΘ'. Ὁ δὲ τὴν εἰς τὴν ψυχὴν γενομένην κρίσιν ἀναγγέλλον καὶ προφέρων λόγος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλη Ἑρμηνεία καὶ ἀπόφανσις. καὶ εἶναι λοιπὸν κρίσεως σημεῖον ἢ ἑρμηνεία, καθὼς ἐννοιῶν εἶναι οἱ ὄροι (Ρ'Ι'). Ἰατέ τὰς διαφόρους, τὰς ὑποίας ἐκπληροῦσε κρίσις ἢ ἑρμηνεία, ἔτυχε καὶ ὀνόματα ἐνύματα· διότι προδιαλλαχθῆναι μὲν εἶναι Πρώτασις ἢ πρόβλημα· ἀντιφερομένη δὲ ἔντασις ἢ ἀπάντησις· ὅταν δὲ ἐξ αὐτῆς ἐκτελέσῃται νὰ πορισθῇ, κείμενον ἢ ἡγεύμενον· ὅταν δὲ συμπεραίνεται, συμπέρασμα· ἀλλὰ γενικῶν τοιούτων ὄνομα εἶναι Ἀπόφανσις καὶ ἑρμηνεία.

Ρ'Α'. Ἀπόφανσις λοιπὸν εἶναι λόγος προφορικὸς ἢ γραπτὸς, ἐξηγητικὸς τῆς ἐνδιαθέτου κρίσεως, καταφατικὸς ἢ ὑποφατικὸς, ἀληθὴς ἢ ψευδής· διότι ἐξογγέλλων τὸ κρείττον, ἐξ ἀνάγκης ἢ συνάπτει ἰδέον μὲ ἰδεῖον· καὶ τοῦτο εἶναι κατάφασις· ἢ ἀποχωρίζει μὲν ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ τοῦτο ἀπόφασις· ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει ἢ ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος, οἷον ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς· ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι λογικὸς· ψευδὴς μὲν τὸ δεῦτερον, ἀληθινὸν δὲ τὸ πρῶτον.

Ρ'ΑΑ'. Μέρη δὲ τῆς ἀποφάνσεως εἶναι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα (Ρ'ΒΑ')· ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ μὲν καθυποβάλλεται ὡς θεμέλιον τῆς ἀποφάνσεως· τὸ δὲ ῥῆμα ἐπιτίθεται ὡς ἐπικροδόμημα· εἶναι δὲ τὰ δύο ταῦτα ἢ ὕλη τῆς κρίσεως· ὀνομάζονται δὲ καὶ ὄροι καὶ ἄκρα καὶ πέρατα τῆς ἀποφάνσεως (Λυτ.).

Ρ'ΑΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ἀπόφανσις ἐμπορεῖ νὰ γείνη ἢ μόνον

μὲ ῥῆμα· οἶον, γράφω· ἢ μὲ ὄνομα καὶ ῥῆμα, οἶον Σωκράτης διδάσκει· ἢ μὲ ὄνομα ἐκ πρώτου καὶ ὄνομα ἐκ τρίτου καὶ μεταξύ τὸ εἶναι ἢ ἔσει ῥῆμα, οἶον ὁ Σωκράτης εἶναι σπουδαῖος· διὰ τοῦτο τὴν ἀπόφασιν ἐδιαίρεσαν οἱ διαλεκτικοὶ εἰς τὴν ἐξ ἑνὸς κειμένου, καὶ τὴν ἐκ δευτέρου προσκειμένου, καὶ τὴν ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου. Καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν κειμένου εἶναι· Νοῶ, γράφεις, ὅπου συνεπτυγμένως πάντοτε ἐννοεῖται τὸ ἔγω, Σύ· ἐκ δευτέρου δὲ προσκειμένου, Σωκράτης διδάσκει· ἐκ δὲ τρίτου προσκατηγορουμένου, ὅπου τότε ὑποκείμενον εἶναι ὄνομα καὶ τὸ κατηγορούμενον· συνάπτει δὲ τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον τὰ εἶμαι, εἶσαι, εἶναι κτ. ῥῆμα, τὸ ὅποιον διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὀνομάζεται σύνδεσμος· οἶον Σωκράτης εἶναι ἀγαθός.

Σημείωσις Α'. Εἰς πᾶσαν ἀπόφασιν ἐννοεῖται ἀναγκαιῶς καὶ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον καὶ ὁ σύνδεσμος· τὸ νοῶ, φέρ' εἰπεῖν, ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ, ἔγω εἶμαι νοῶν· καὶ τὸ, Σωκράτης διδάσκει ταυτίζεται μὲ τὸ, Σωκράτης εἶναι διδάσκων· διὰ τοῦτο τὸ εἶναι ὀνομάζεται ῥῆμα ἀρχοειδές, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ ἀναλύεται πᾶν ῥῆμα καὶ εἰς τὴν μετοχὴν του· καὶ ἐπειδὴ συνάπτει δὶώ ἰδέως ἢ τὰς ἀποχωρίζει διὰ τοῦτο δικαίως ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ εἶδος καὶ μορφή τῶν κρίσεων.

Σημείωσις Β'. Καὶ τὸ εἶναι αὐτὸ ἢ τὸ εἶσιν, ὅταν σημαίῃ ὑπαρξίν, ἀναλύεται δὲ ἑαυτοῦ· οἶον, εἶσι χειμῶν, τὸ αὐτὸ σημαίνει καὶ, χειμῶν εἶσιν ὑπάρχων.

Σημείωσις Γ'. Ἡ τάξις αὕτη τῶν ἀποφάσεων δὲν φυλάττεται πάντοτε ἀπαράβατος, μάλιστα εἰς ῥητορικὰς ὁμιλίαις, καὶ ὅπου δὲν ζητεῖται ἀκριβῶς ἢ τεχνικῆ τῶν συλλογισμῶν ἄκθεσις· ἀλλ' ἔμωζ εὐκόλον εἶναι νὰ καταλάβῃ τις Ποῖον εἶναι τὸ ὑποκείμενον καὶ Ποῖον τὸ κατηγορούμενον· οἶον, πολλῶν κακῶν ἐπικάλυμμα εἶσιν ὁ πλοῦτος. Πλείων ψυχῆς εἶναι ὁ φθόνος· εἰς ταύτας τὰς ἀποφάσεις

παλαιμένα μὲν εἶναι ὁ πλοῦτος, καὶ ὁ φθόρος, κατηγορούμενα δὲ, τὸ ἐπικάλυμμα, καὶ ὁ πρίων.

ΡΔΓ'. Ἀποφάνσεις ταυτολογούσαι λέγονται ὅταν τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον· οἶον τὸ α' εἶναι α, ἢ τὸ τρίγωνον εἶναι τρίγωνον· ὡς τοιαύτας δὲ ἐμποροῦμεν νὰ ἐκλάθωμεν καὶ ὅσων ὑποκείμενον μὲν εἶναι τὸ ὄριστον, κατηγορούμενον δὲ ὁ ὄρισμός, ἢ καὶ ἀνάπαλιν· οἶον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον λογικόν, τὸ λογικὸν ζῶον εἶναι ἄνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ παντοίων εἰδῶν Προτάσεων.

ΡΔΔ.

Ἐπειδὴ πᾶσα ἰδέα δὲν γίνεται κατ' ἄλλου τρόπου εὐκρινῆς εἰμὴ διὰ τῶν ὀρισμῶν καὶ διαιρέσεων (ΡΑ'), οἱ δὲ ὀρισμοὶ καὶ αἱ διαιρέσεις εἶναι προφανέστατα προτάσεις· ἐμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν εὐλογώτατα, ὅτι πᾶσα κρίσις ἢ πρότασις εἶναι εὐκρινῶς παρισυνομένη ἰδέα ἢ ἀναλυτικῶς διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν χαρακτήρων της· οἶον, 'Ο ἄνθρωπος εἶναι Λογικός· ἢ συνθετικῶς διὰ τῆς εἰς τὰ μερικύττερα ἐφαρμογῆς της· οἶον, 'Ο ἄνθρωπος εἶναι ἢ γραμματισμένος ἢ ἀγράμματος.

ΡΔΕ'. Θεωρουμένη δὲ οὕτως ἐμπορεῖ νὰ ἐξετασθῇ

καὶ αὕτη, ὡς ἡ ἰδέα (ΠΗ΄) κατὰ ποσότητα, ποιότητα, σχέσιν, τρόπον· καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον θεωρεῖται ἡ ἔκτασις τοῦ ὑποκειμένου ὄρου· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, Ποῖοντι εἶναι τὸ κατηγορούμενον· εἰς δὲ τὸ τρίτον, Τίς εἶναι ἡ μεταξὺ τούτων τῶν δύο σχέσις· εἰς δὲ τὸ τελευταῖον, Τίς εἶναι ἡ σχέσις τῆς κρίσεως πρὸς τὸν κρίνοντα νοῦν. Κατὰ Ποσότητα εἶναι ἢ καθόλου ἢ μερικαὶ ἢ ἀτομικαί. Τῶν πρώτων τὸ ὑποκείμενον προσδιορίζεται μὲ καθόλου τινὰ φωνήν, οἶον Πᾶς· καθὼς ἐπὶ τῆς πρότασώς. Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι θνητός. Τῶν δευτέρων τὸ κατηγορούμενον λέγεται εἰς τι ἢ τινα ἄτομα εἰδούς τινος· τὸ δὲ ὑποκείμενον προσδιορίζεται μὲ τὸ Τίς· οἶον, Τί ζῶον εἶναι τετράπουν. Ἐὰν δὲ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν μόνου ἄτομον ἢ πρόσωπον, ἢ πρότασις ἀνήκει εἰς τὰς ἀτομικὰς, οἶον, Σωκράτης φιλοσοφεῖ, ἢ γῆ εἶναι στρογγύλη.

ΡΑΣ΄. Κατὰ δὲ ποιότητα θεωρούμεναι αἱ προτάσεις εἶναι ἢ καταφατικάι ἢ ἀποφατικάι ἢ ἐκ δύο ἀρνήσεων περιωρισμένως καταφατικάι· οἶον, Τὰ φυτὰ εἶναι ὀργανικὰ σώματα. Οἱ λίθοι δὲν εἶναι ὀργανικὰ σώματα. ἢ ψυχὴ δὲν ἀποθνήσκει. Ἐὰν δὲ κατὰ τὴν ποσὸν καὶ ποιὸν θεωρηθῶσιν αἱ προτάσεις, εὐρίσκονται ὅτι εἶναι καθόλου καταφατικάι καὶ μερικαὶ καταφατικάι, καὶ καθόλου ἀποφατικάι καὶ μερικαὶ ἀποφατικάι· οἱ δὲ προσδιορισμοὶ τῶν μὲν πρώτων ἐρρέθησαν ἀνωτέρω τῶν δὲ δευτέρων εἶναι οὐδεὶς, οὐ πᾶς· Οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι παντιδύναμος, καθόλου ἀποφατική· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος εἶναι φιλόσοφος, μερική ἀποφατική.

Σημείωσις. Οἱ προσδιορισμοὶ οὗτοι εἶναι τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης· καὶ πρέπει, νομίζω, νὰ συγχωρηθῶσι καὶ εἰς τὴν νεωτέραν διὰ τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι. Κεῖς τὴν νεωτέραν μαζ γλώσσαν, τὸ Πᾶς ἀκφράζεται Πᾶς εἰς, ἢ καθεὶς· τὸ Τίς ἢ μὴ

ναί τὸ κατὰ, ἢ μεταβάλλεται εἰς τὸ ἰσχυρὸς· τὸ Οὐδεὶς ἀνυλύσται εἰς τὸ ἰσχυρὸς δὲν· οἶον, ἰσχυροὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι κεντοδύναμος· τὸ Οὐ καὶ μεταβάλλεται εἰς τὸ Ὅχι καθεὶς.

ΡΑΖ'. Ἡ μὲν καθόλου καταφατικὴ πρότασις ἔχει καθόλου μὲν τὸν ὑποκειμένου ὄρον, μερικὸν δὲ τὸν κατηγορούμενον· οἶον, Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ζῶον, ὅπου τὸ ἄνθρωπος σημαίνει ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ δὲ ζῶον μίαν τὴν τοῦ ἀνθρώπου θεωρουμένην ζωικὴν φύσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν εἰς τὰλλα ζῷα· ἢ δὲ μερικὴ καταφατικὴ ἔχει κατὰ τοὺς δύο ὄρους μερικοὺς· οἶον, Τίς ἄνθρωπος εἶναι φιδύσσορος· ὡσαύτως καὶ ἡ ἀτομικὴ, ὁ Σωκράτης εἶναι οὐσία· ἢ δὲ καθόλου ἀποφατικὴ ἔχει καὶ τοὺς δύο ὄρους καθολικοὺς· οἶον, Οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι λίθος, ὅπου ἀπὸ πάντα ἀνθρώπου ἀποφράσκειται πᾶς λίθος· ἢ δὲ μερικὴ ἀποφατικὴ ἔχει τὸν ἕνα μόνον καθόλου, ἢ γοῦν τὸν κατηγορούμενον π. γ. Οὐ πᾶς ἄνθρωπος εἶναι δίκαιος.

ΡΑΖ'. Κατὰ δὲ σχέσιν ἐξεταζόμεναι αἱ πρότασις εἶναι ἢ κατηγορικαὶ ἢ ὑποθετικαὶ ἢ διαζευκτικαὶ· αἷτι· ἢ ἀποδίδουμι εἰς ὑποκείμενον χαρακτήρα τινα οὐσιώδη ἢ ἐπιδεικνύδη, οἶον, Ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς, Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φιλόσοφος· ἢ ἀφ' οὗ ὑποθεθῆ πρώτου εἰς χαρακτήρ, ἀποδίδουμι ἔπειτα καὶ ἄλλου ἐπόμενον ἐκ τοῦ πρώτου, οἶον, Ἐάν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, τιμωρεῖται τὸ κακόν· ἢ ὁ κατηγορούμενος χαρακτήρ εἶναι πολλὰ διάφορα μέρη τοῦ ὑποκειμένου ὑπὸ τὸ πλάτος ἐκείνου περιεχόμενα, τὰ ὅποια ἀποδίδουμι εἰς αὐτὸ μετὰ διακρίσεως· οἶον, Τὸ σῶμα εἶναι ἢ φυτὸν ἢ ζῶον ἢ ὄρυκτόν.

ΡΑΘ'. Κατὰ δὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον παρουσιάζονται εἰς τὸν νοῦν μας αἱ κρίσεις, θεωρούμεναι αἱ προ-

κείσθαι εἶναι πάλιν τριπλαῖ· διότι ἢ παρισύνομεν τὴν ἔνωσιν τοῦ ὑποκειμένου μετὰ τὸ κατηγορούμενον ἀπλῶς ὡς δυνατὴν καὶ μὴ ἀντιφάσκουσαν, ἢ ὡς ἐνεργεῖα καὶ πραγματικῶς παρούσαν, ἢ αὐτῶ παρούσαν, ὥστε τὸ ἐναντίον αὐτῆς φέρει εἰς ἀντίφασιν· καὶ ταῦτά μὲν τὸν πρῶτον τρόπον ἢ πρότασις λέγεται ἐνδεχομένη ἢ προσλημματικὴ· οἶον, Ὁ παῖς εἶναι φιλόσοφος· κατὰ δὲ τὸν δεύτερον, πραγματικὴ ἢ διαθεσιατικὴ· οἶον, Ὁ Σωκράτης εἶναι φιλόσοφος· κατὰ δὲ τὸν τρίτον, ἀναγκαστικὴ, οἶον, Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, ὁ κύκλος εἶναι σφύγγυλος, ὁ ἥλιος λάμπει· ὀντισοχοῦσι δὲ αἱ τρεῖς αὗται προτάσεις μετὰ τὰ ἐφεξῆς ῥήματα· ἐνδέχεται, ἔστιν, ἀναγκαστικῶς ἔστιν, τῶν ὁποίων αἱ ἐναντίαι εἶναι, οὐκ ἐνδέχεται, οὐκ ἔστιν, ἀδυνατικῶς ἔστιν, ὅποτε ἢ τρίτη ὀνομάζονται πρότασις ἀδύνατος.

Γ' Μ'. Ὑπάρχουσι λοιπὸν δώδεκα προτάσεις ἐκ τῶν προτέρων προσδιορισμέναι· δηλαδὴ.

Α'. Κατὰ ποσότητα.

α') Ἀτομική.

β') Μερική.

γ') Καθολική.

Β'. Κατὰ ποιότητα.

α') Καταφατική.

β') Ἀποφατική.

γ') Περιωρισμένη ἐκ δύο ἀρνήσεων.

Γ'. Κατὰ σχέσιν.

α') Κατηγορική.

β') Ὑποθετική.

γ') Διαζευκτική.

Δ'. Κατὰ τρόπον.

α') Πεδεχολογική.

β) Διαδιδακτική.

γ) Αναγκαία.

Τὰ λέγομεν δὲ ἐκ τῶν προτέρων προσδιορισμένας, ἐπειδὴ ἡ ἀρχιὴ τοῦ Λόγου δύναμις, μετὰ τὴν ὑποίαν κρίνει, εἶναι οὕτως φέσει διατεθειμένη, ὥστε κατὰ τούτους τοὺς τύπους δύναται καὶ κρίνη πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος· καὶ ἡ κρίσις αὕτη περὶ τῆς κρίσεως εἶναι κατὰ μὲν ποσότητα κριτική, κατὰ δὲ ποιότητα καταφατική, κατὰ δὲ σχέση καταφατική, κατὰ δὲ τρόπον ἀναγκαία, ἵγουν ἢ ἂν κρίσις γίνεταί καθ' ἓνα τῶν δωδεκα τούτων τύπων· πᾶσα δὲ ἑσπετέρα κρίσις ἀναγκαστὸς ἀνάγει εἰς ἓνα σπὸς τούτους τοὺς τύπους.

ΓΜΑ'. Οἱ δὲ Μαθηματικοὶ καὶ οἱ τούτους μιμούμενοι εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐπιστημῶν, τοὺς ἀποφατικούς των λόγους οὐσιάζουσι μετὰ ἴδια ὀνόματα. Διαφοῦσι δὲ οὗτοι τὰς ἀποφάνσεις τινὲς εἰς ἀρχὰς καὶ προτάσεις· καὶ ἀρχὰς μὲν οὐσιάζουσι τὰς μηδεμίαν δεῖξιν χρειαζομένας ἀποφάνσεις· ἀπὸ τῶν ὁποίας αἱ μὲν εἶναι Ὀροί, αἱ δὲ ἀξιώματα, αἱ δὲ αἰτήματα. Προτάσεις δὲ τὰς δεῖξιν ἐπιδεικτικὰς· ἀπὸ τῶν ὁποίας ἄλλαι μὲν εἶναι θεωρηματικά, ἄλλαι δὲ προβλήματα, ἄλλαι δὲ πορίσματα.

ΓΑΙΒ'. Κοτὸ Ὀρος μὲν οὐσιάζεται πᾶς ὀρισμός (ΡΔ', ΓΕ', ΡΖ'). Ἀξιῶμα δὲ, πρότασις θεωρητική, τῆς ὁποίας ἡ ἀλήθεια εἶναι καθ' ἑαυτὴν φανερά, καὶ διὰ τούτου ἀνεμίαν χρειαζομένη ἀπόδειξιν· αἴων. Τὸ ὅλον εἶναι ἓσον μετὰ τὰ μέρη του ἅμα ληρθέοντα. Αἰτήμα δὲ,

πρότασις πρακτική, τῆς ὁποίας ἡ πράξις δὲν χρειάζεται κατασκευὴν, ὡς φανερά, καὶ ἀπὸ καθένα κατάλαμδουμένη οἷον, Ἄπὸ τὸ δοθεὺν σημεῖον ἐπ' ἄλλο δοθεὺν εὐα ἀγίγης γραμμὴν εὐθείαν.

PMΓ'. Θεώρημα εἶναι πρότασις θεωρητική, τῆς ὁποίας ἡ ἀλήθεια χρειάζεται ἀπόδειξιν οἷον, Πυθαγορικό-γραμμα, τοῦν ὁποῦν ἰσοῦνται αἱ βύσεις καὶ τὰ ὕψη, εἶναι ἴσα. Πρόδλημα δὲ, πρότασις πρακτική, τῆς ὁποίας ἡ μὲν πράξις χρειάζεται κατασκευὴν, ἡ δὲ κατασκευὴ, ἀπόδειξιν οἷον, Ἀριθμὸν δοθεῖντα εὐα πολλαπλασιάσης με ἄλλου δεδομένου καὶ αὐτόν. Πόρισμα δὲ, πρότασις συμπεραίνουμένη ἀπὸ τὴν ἀποδειχθεῖσαν, καὶ ἄλλην δεῖξιν μὴ χρειάζουμένη οἷον, ἀφ' οὔ γέννη τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ἡ πράξις, ἐμποροῦμεν εὐα πορισθῶμεν. Λοιπὸν ἡ μὲν πρὸς τὸν πολλαπλασιασὴν ἔχει λόγον, ὁν ὁ πολλαπλασιαστέος πρὸς τὸν γινόμενον.

PMΔ'. Πολλάκις δὲ δι' ἀπόδειξιν ἀληθείας τινος τῆς προκειμένης ἐπιστήμης λαμβάνουσι προτάσεις ἀποδειγμένες εἰς ἄλλην οἷον εἰς τὴν Γεωμετρίαν ἀπὸ τὸν Συμβολικὸν λογισμὸν εἰς τὴν Μηχανικὴν καὶ Ὀπτικὴν ἀπὸ τὰς Μαθηματικὰς ἐπιστήμας· αἱ προτάσεις αὗται λέγονται τότε Λήμματα. Παραλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸ Σχόλιον ἢ τὴν Σημείωσιν, εἰς τὴν ὁποῖον ἀναφέρουσιν ἢ μαρτυρίας ἄλλων, ἢ τρόπους ἀποδείξεων ἄλλους, ἢ ἄλλο τι λόγου ἀπασοῦν ἄξιον.

PMΕ'. Εἰς ἐπιστήμας τινὰς, μάλιστα δὲ φυσιολογικὰς, παραλαμβάνονται καὶ ὑποθέσεις. Ὑποθέσεις δὲ εἶναι πρότασις ὅχι παντελῶς βεβαία, ἀλλ' ὡς τοιαύτη λαμβανομένη, καὶ ὡς θεμέλιον ὑπερρωνημένη, διὰ εὐα ἐξηγηθῶσι γινώσκοντες.

σεις τινες ἄλλαι δι' αὐτῆς · ὅσον δὲ πλείοτεραι ἀλήθειαι ἐξη-
γησονται δι' αὐτῆς, τόσον εἶναι πλείονοτερα ἢ ὑπόθεσις·
καὶ ὅταν ἐρμηνεύωνται δι' αὐτῆς ὅλα τὰ γνωστά μας φαινό-
μενα χωρὶς τινος ἀντιφάσεως, ἢ ὑπόθεσις πλησιάζει εἰς
τὸν βαθμὸν τῆς ἀποδείξιγμένης βεβαιότητος· τοιαύτη εἶ-
ναι ἡ Κοπερνικὴ ὑπόθεσις, "Οἱ οἱ κλανῆται κινεῦνται περὶ
τοῦ Ἥλιου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ συνθέτων προτάσεων.

PM5.

Προτάσεις σύνθετοι ὀνομάζονται, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι
μία ἢ κατηγορία, ἀλλὰ δύο ἢ πλείοτεροι. Πολλάκις δὲ
φαίνονται σύνθετοι αἱ προτάσεις, διότι οἱ ὅροι τῶν εἶναι
τοιαῦτοι, ἀλλ' εἶναι ὅπλα διὰ τὸ ἀπλοῦν τῆς κατηγορίας·
οἷον, τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων δὲν ἀριθμεῖται. Ἡ τοῦ ἀν-
θρώπου ψυχὴ εἶναι ὑπερτέρα θανάτου κτλ. φαινόμενα δὲ
σύνθετοι εἶναι καὶ αἱ ἐφεξῆς δύο.

PMZ. Ἡ ὑπόθετικὴ, ἣτις δύο προτάσεις συνάπτει
διὰ τοῦ μερίου εἰ, εἰάν· οἷον, Ἐάν τις φιλομαθῆς, ἔσῃ καὶ
πολυμάθης. Ταύτης δὲ τὸ ὑποτιθέμενον μέρος ὀνομάζεται
ἡγεμένον· τὸ δὲ ἐποφραγμένον, ἐπίμενον· ἢ δὲ μεταξύ
τούτων σχέσις, συνέπεια· τὸ δὲ ὅλον, συνηγμένον.

"Ἐπειρ δ' ἤγειτο, βροτολοιγῆ ἴσος Ἄρηϊ.

PNB. Ἡ διοριζομένη, τῆς ὁποίας τὸν ἕνα ὄρον ἄλλη πρότασις προσθεμένη συτέλλει εἰς τὸ μερικώτερον οἶον, κείται αὐτῆρ, ὡς πρῶτος ἐξήλατο ταύτης Ἀχαιῶν.

Σημειώματα. Διαφέρει ἡ διοριζομένη ἀπὸ τῆν ἀναπτυσσομένην καθ' ὅτι εἰ ἐπιτίθηται ἐπὶ τὴν ἐπισημῆν ἢ ἀνάπτουσαν, κείνη τὸ κατηγορηματικὸν ἀποβάλλεται εἰς τὸ ὑποκειμένον διὰ τὸ κέρων ὄνομα· εἰς ταύτην δὲ ἡ ἐπισημῆς τοῦ προσδιορισμοῦ ἐμποδίζει τὴν ἀληθινήν τὴν κατηγορουμένου ἀπόδοσιν.

PNF. Ἡ αἰτιολογικῆ, ἢ καὶ ἄλλην πρότασιν συνεπιφύρασαν μαρτυροῦσαν τὴν ἐκείνης ἀλήθειαν. "Οὐδὲν ἀπώλεσα· Πόλεμος γάρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν." Ἰάπευ ὁ Στίλβων.

PND. Ἡ ἀναφορικῆ οἶον, "Ὅσον εὐφραίνεις ἄδων, τοσοῦτον ἐχαιρεῖς ἐλπίζων· καὶ, "Ὡσπερ ἴσος τοῦ σίδηρον, οὕτω τὸ ἴδιον πάθος τοὺς πονηροὺς κατεσθίει.

PNE. Ἡ ἐναυτιωματικῆ, οἶον

Ἐ' ἦν με γάγης ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως εἶε καρποφορήσω.

PNS. Ἡ συμπλοκτικῆ, οἶον

Τάργηρον ἐπ' ἡ αἶμα καὶ φυγῆ βροτοῖς·

PNZ. Ταύτην τῶν προτάσεων καὶ ἡ σύνθεσις εἶναι φανερά, καὶ εἴαν εἶναι ἡμαρτημένα, ἐξελέγχεται εὐλόγως τὸ ἀλλοτινότην· εἴαν γὰρ εἴπω, ὅτι ἀναπτύσσονται οὐκ ἔστιν ἀναπτύσσονται, μηδὲ διακρίνονται ἀκριβῶς καὶ διοριζόμενα (PNA, PNB), καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προτάσεων ὡσαύτως. Ἀλλὰ προτάσεις, τῶν ἐπίτου ἢ σύνθεσις δὲν εἶναι φανερά, χρειάζονται ἔκθεσιν καὶ ἐξηγήσειν· τοιαῦτα δὲ εἶναι.

PNI. Ἡ ἀποκλειστικῆ, ἥτις καὶ ὅν κατηγοροῦμεν,

ἢ παρ' ἓν ὑποκείμενον τ' ἄλλα πάντα ἀποκλείει· οἶον,
 Τὰ χρήματα εἶναι μίνα ὀργανικὰ ἀγαθὰ, ἢ ἢ σοφία μόνη
 εἶναι κτῆμα ἀθάνατον· διότι ἀπὸ ταύτας ἡ πρώτη μόνου
 τὰ ὀργανικὰ ἀγαθὰ ἐκατηγόρησεν εἰς τὰ χρήματα, ἡ δὲ
 δευτέρα εἰς μόνην τὴν σοφίαν ἐκατηγόρησε τὸ ἀθάνατον
 κτῆμα· τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἀποκλείουσα μῶς ἀφίνει νὰ ἐν-
 νοῶμεν καί τινα ἀπόφασιν εἰς πᾶσαν μίαν· οἶον εἰς τὴν πρώ-
 την· Τὰ χρήματα δὲν εἶναι ἄλλοι ἀγαθοὶ· εἰς δὲ τὴν δευ-
 τέραν· Ἄλλο τι δὲν εἶναι ἀθάνατον κτῆμα.

Σημείωσις. Ταῦτα προτάσεις εἶναι καὶ ἔσων ὅπως τις εἶναι συνω-
 δευμένον, μὲ τὰ πρῶτος, ἔσχατος, ἕξοχος, ἢ τοιοῦτο τι ὑπεροχὴν
 σημερινόν καὶ ὑπέρθουσαν.

ΡΝΘ'. Ἡ ἐξαιρετικὴ, ἣτις ἐξαιρεῖ τι ἢ τινα ἀπὸ τὸ
 ὑποκείμενον ἢ τὸ κατηγορούμενον, καὶ ἀφίνει τ' ἄλλα, κα-
 τὰ τὸ ὅποιον διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω· οἶον, "Ὅλοι πα-
 ρεκτὸς τῶν κατοίκων τοῦ ἰσημερινοῦ, βλέπουσιν ἓνα πόλον
 ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα· διότι νοεῖται, ὅτι οἱ μὲν τοῦ ἰσημε-
 ρικοῦ κάτοικοι βλέπουσιν καὶ τοὺς δύο πόλους· οἱ δὲ τῶν
 ἄλλων τῆς γῆς τόπων, τὸν ἓνα.

ΡΞ'. Ἡ συγκριτικὴ, οἶον

Πολλοῦ χρυσοῦ καὶ πλούτου κρείττων πάτρα·
 ἢ γου καὶ ὁ χρυσοῦς μὲν καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι τρόπον τινα
 ἀγαθὰ, ἀλλ' ἢ πατρίς εἶναι ὡς πρὸς ταῦτα ἀγαθωτέρα.

Σημείωσις. Ἡ σύγκρισις πρέπει νὰ γίνηται πάντοτε εἰς τὰ με-
 τάχρητα ἀπὸ τὸ αὐτὸ θετικόν· διότι γελοῖον εἶναι νὰ εἴπωμεν,
 Πηρεὺς εἶναι καλλίτερος παρὰ τὸν Θεσσαλίτην. Τὸ δὲ, Κρείσσον Ἰα-
 νεὶν ἢ Πένεσθαι ἐκλαμβάνεται ἀντὶ τοῦ, ὀλιγώτερον κακόν.

ΡΞΑ'. Ἡ Ἀρκτική, ἣτις φανερόν τι τῶρα ἀρχίσαν
 νὰ γίνηται· οἶον, Ὁ Σείριος ἐπιτέλλει· τοιοῦτον εἶναι καὶ

τὸ τοῦ Χρυσίππου ἀπὸ τὸν Ἐυριπίδην ἐπαρθέν· Οἴμοι κα-
σέγητε! Ὅμμα σὸν ταραττεται, ἤγουν ἀρχίζει νὰ ταρατ-
τεται καὶ νὰ συγχύζεται.

ΡΞΒ'. Ἡ Ληκτικὴ, ἐναντία τῆς εἰρημένης, σημαί-
ουσα ὅτι παύει τὴν ἐνεργίαν, οἷον, Ὁ λόγος σέβνυται.
Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν συνθέτων προτάσεων
καὶ τὸν ἔχοντων φανερὰν τὴν σύνθετον κατηγορίαν, καὶ
τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις χρειάζεται ἐκθέσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τινῶν παθῶν τῶν προτάσεων.

ΡΞΓ'.

Εἰς τὰς προτάσεις συνειθίζουσιν οἱ Διαλεκτικοὶ νὰ ἐξετά-
ζουσιν ἐπιθεωρούμενα τινα πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρῶτον πε-
ριεργάζονται τὴν ἀντίθεσιν. εἶναι δὲ ἀντίθεσις μάχη προ-
τάσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐναντία
τινα κατηγοροῦσι. οἷον, Πᾶς ἄνθρωπος περιπατεῖ. Οὐδεὶς
ἄνθρωπος περιπατεῖ· τέσσαρες δὲ εἶναι αἱ ἀντιθέσεις, ἐ-
ναντία, ὁπικαντία, ὑπέλληλος, ἀντιφατικὴ.

ΡΞΔ'. Ἐναντία ἀντίθεσις οἷον προτάσεων εἶ-
ναι, ὅταν κατὰ μὲν τὸ πρῶτον εἶναι καὶ αἱ ὅροι καθόλου, κατὰ δὲ
τὸ δεύτερον, ἢ μὲν καταφατικὴ, ἢ δὲ ἀποφατικὴ· οἷον, Πᾶς
ἄνθρωπος λογικός· Οὐδεὶς ἄνθρωπος λογικός· Αὗται, εἰς